

ІВАНИЩУК А.А.,

доктор юридичних наук, професор,
директор
(Науково-дослідний інститут морського
і космічного права)
ORCID ID: 0000-0001-9664-312

НОВАК Н.П.,

доктор юридичних наук, доктор
економічних наук, старший дослідник,
професор
(Херсонський інститут ВНЗ
«Міжнародна академія управління
персоналом»)
ORCID ID: 0000-0002-9929-1391

ПІДБЕРЕЗНИХ І.Є.,

доктор юридичних наук, професор,
професор
(Чорноморський національний
університет імені Петра Могили)
ORCID ID: 0000-0001-9906-4327

РИЖЕНКО І.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)
ORCID ID: 0000-0002-9208-2132

РОЗСОХА С.С.,

кандидат юридичних наук,
головний науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут морського
і космічного права)
ORCID ID: 0000-0001-6039-3174

УДК 347.78:347.77(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.100>**ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАВ ВИКОНАВЦІВ
НА РЕЗУЛЬТАТ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті з'ясовані засади охорони прав виконавців на результат творчої діяльності як складової системи права інтелектуальної власності. Підкреслено, що це право випливає з природного права людини на духовну самореалізацію та є проявом невід'ємної гідності особистості. Охорона творчих результатів

виконавців поєднує моральні та юридичні засади, утворюючи фундамент культурної безпеки держави. Обґрунтовано, що сучасна система захисту виконавських прав базується на гармонізації приватних і публічних інтересів, забезпечуючи баланс між свободою творчості та суспільною доступністю культурних благ. Зміст природно-правової та соціально-функціональної концепції охорони прав виконавців, які визначають взаємозалежність творчої праці та публічного обов'язку сприяти духовному розвитку нації. Міжнародні та європейські стандарти становлять багаторівневу систему правового регулювання охорони суміжних прав виконавців. Роль Римської, Женевської, Угоди TRIPS, Договору ВОІВ WPPT і директив ЄС як базових актів гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Наголошено на необхідності узгодження національного законодавства України з європейськими цінностями, зокрема у частині гарантій культурної єдності та свободи руху творчих продуктів. Європейська модель охорони прав виконавців поєднує приватноправовий принцип справедливої винагороди з публічно-правовим принципом культурної доступності, формуючи єдину культурну ідентичність у межах ЄС. Розкрито значення принципу верховенства права у забезпеченні правової визначеності, стабільності та передбачуваності охорони прав виконавців. Цей принцип гарантує рівність перед законом і пріоритет міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності. Роль принципу пропорційності, який забезпечує баланс між економічною вигодою правовласників і суспільним інтересом до культурного розвитку. Акцентовано увагу на принципі поваги до моральних прав виконавця як етичному фундаменті системи права інтелектуальної власності.

Ключові слова: безпека держави, виконавці, верховенство права, інтелектуальна власність, користувачі, культура, міжнародні договори, митці, моральні права, правові відносини, право власності, публічний інтерес, рівність перед законом, система права, суспільний інтерес.

Ivanyshchuk A.A., Novak N.P., Pidbereznykh I.Ye., Ryzhenko I.M., Rozsokha S.S. Principles of protection of performers' rights to the results of creative activity

The article clarifies the foundations of the protection of performers' rights to the results of creative activity as an integral part of the system of intellectual property law. It is emphasized that this right derives from the natural right of a person to spiritual self-realization and represents an expression of the inalienable dignity of the individual. The protection of performers' creative results combines moral and legal principles, forming the foundation of the state's cultural security. It is substantiated that the modern system of safeguarding performers' rights is based on the harmonization of private and public interests, ensuring a balance between freedom of creativity and the social accessibility of cultural goods. The content of the natural-law and socio-functional concepts of the protection of performers' rights is revealed, which determine the interdependence between creative work and the public duty to promote the spiritual development of the nation. International and European standards constitute a multilevel system of legal regulation of the protection of performers' related rights. The role of the Rome Convention, the Geneva Convention, the TRIPS Agreement, the WIPO WPPT Treaty, and EU directives is defined as the basic framework for harmonizing legislation in the field of intellectual property. Emphasis is placed on the need to align Ukraine's national legislation with European values, in particular regarding guarantees of cultural unity and the free movement of creative products. The European model of performers' rights protection combines the private-law principle of fair remuneration with

the public-law principle of cultural accessibility, forming a unified cultural identity within the European Union. The significance of the principle of the rule of law in ensuring legal certainty, stability, and predictability in the protection of performers' rights is revealed. This principle guarantees equality before the law and the primacy of international treaties in the field of intellectual property. The role of the principle of proportionality is highlighted, as it ensures a balance between the economic benefits of rights holders and the public interest in cultural development. Special attention is drawn to the principle of respect for the moral rights of the performer as an ethical foundation of the system of intellectual property law.

Key words: *balance of interests, cultural security, equality before the law, executors, intellectual property, legal relations, moral rights, national security, performers, principle of proportionality, private and public interests, property right, public interest, rule of law, state security, system of law, users.*

Вступ. Проблематика охорони прав виконавців на результати творчої діяльності посідає ключове місце в системі сучасного права інтелектуальної власності. У контексті євроінтеграційного курсу України та зростання значення креативних індустрій питання належного правового забезпечення цих прав набуває особливої актуальності. Виконавська діяльність, що є однією з форм творчої самореалізації, потребує чітких правових гарантій як на рівні міжнародного, так і національного законодавства. Відсутність належної охорони призводить до порушення балансу між правами митців, користувачів і суспільства, що ускладнює розвиток культурного простору.

Друга половина XX століття позначилася формуванням міжнародно-правових стандартів захисту прав виконавців, закріплених у Римській і Женевській конвенціях, а також у договорах ВОІВ WPPT і Пекінському договорі. Ці документи стали основою гармонізації національних систем права інтелектуальної власності та заклали підвалини для створення єдиного європейського підходу. У межах ЄС ухвалення директив 2001/29/ЄС та 2006/115/ЄС дозволило уніфікувати принципи правового регулювання та посилити гарантії творчої діяльності. Вони закріпили право виконавців на справедливую винагороду та визначили механізми ліцензування у цифровому середовищі.

Водночас, попри розвинену нормативну базу, питання практичної реалізації охорони прав виконавців залишаються недостатньо дослідженими. Науковий інтерес становить аналіз співвідношення між особистими немайновими правами та майновими інтересами виконавців, а також визначення меж публічного втручання у сферу творчої свободи. Не менш важливим є дослідження принципів верховенства права, пропорційності та моральної відповідальності у контексті захисту виконавських прав. Саме поєднання юридичного, етичного та соціального підходів дозволяє сформувати цілісну концепцію охорони результатів творчої діяльності.

Огляд останніх досліджень. До певних аспектів правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності звертались українські та зарубіжні вчені В. Дроб'язко, В. Фелик, Р. Халабардер, О. Кашинцева, О. Кронда, М. ЛаФранс, Т. Макаришева, Г. Михайлюк, К. Мудрицька, А. Охлі, Б. Падучак, П. Теуніссен, Р. Шишка та ін. Однак безпосередньо досліджувана нами проблематика не була предметом їхніх наукових розвідок, оскільки вони зосередили свої наукові зусилля на інших аспектах інтелектуальної власності.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії права, теорії цивільного права та міжнародного, вітчизняного та європейського законодавства з'ясувати засади охорони прав виконавців на результат творчої діяльності.

Виклад основних положень. Базовою засадою охорони прав виконавців є визнання права інтелектуальної власності невід'ємним елементом природного права людини. Згідно з теорією природного права, власність — матеріальна чи духовна — є продовженням особистості, а її недоторканність становить основу людської гідності й свободи. Право виконавця

на результати творчої діяльності є формою особистого немайнового й майнового самовираження, яке вимагає державного гарантування. Недоторканність творчого результату розглядається як частина більш загального права на духовну самореалізацію. З цієї позиції охорона прав виконавців не є привілеєм, а гарантією природного порядку, який захищає людину від свавільного втручання в її творчість [1;2;3;4].

Другою засадою є концепція соціальної функції права інтелектуальної власності, що визначає баланс між приватними інтересами творців і суспільними потребами доступу до культури. Відповідно до природно-правової доктрини, право на інтелектуальний продукт є не лише суб'єктивним правом, а й соціальним обов'язком сприяти духовному розвитку суспільства. Таке розуміння зумовлює необхідність забезпечення справедливого розподілу прибутків між виконавцями, користувачами та суспільством. Справедливість у цьому контексті означає дотримання пропорційності між правом власності та культурною відкритістю. Вона передбачає не лише охорону творчих результатів, а й розвиток публічних механізмів винагороди [5;6].

Нормативно-правові засади охорони прав виконавців утворюють багаторівневу систему, що поєднує міжнародне, європейське та національне регулювання. Міжнародний рівень визначають Римська й Женевська конвенції, Угода TRIPS, а також Договір ВОІВ WPPT, які встановлюють мінімальні стандарти охорони суміжних прав. Європейське законодавство, зокрема Директива 2001/29/ЄС, спрямоване на гармонізацію авторського й суміжного права в цифровому середовищі. Національне законодавство України, представлене Конституцією, Цивільним кодексом і Законом «Про авторське право і суміжні права», забезпечує інтеграцію європейських стандартів у внутрішню правову систему. Тим самим, ієрархічна структура джерел права гарантує ефективність правового захисту виконавців на всіх рівнях правового регулювання [7;8].

Європейська правова концепція гармонізації авторського і суміжного права, втілена в актах Європейського Союзу. Директиви ЄС 2001/29/ЄС і 2006/115/ЄС встановили механізми адаптації національного законодавства до вимог єдиного цифрового ринку. Ці документи визначають охорону прав виконавців як складову культурної політики ЄС і гарантію вільного руху творчих продуктів у межах Союзу. Європейський підхід базується на поєднанні приватноправового принципу справедливої винагороди та публічно-правового принципу культурної доступності. Відтак, європейська модель розглядає охорону прав виконавців не лише як юридичну процедуру, а як інструмент формування єдиної культурної ідентичності. Цей підхід є важливим для України в контексті інтеграції до європейського правового простору. Водночас директиви ЄС підкреслюють необхідність цифрових гарантій у сфері інтелектуальної власності [9;10].

Принцип верховенства права забезпечує нормативну визначеність, стабільність і передбачуваність охорони прав виконавців. Цей принцип визначено Конституцією України як базову цінність правової системи, що гарантує рівність усіх перед законом. У сфері інтелектуальної власності верховенство права проявляється у вимозі дотримання процедур фіксації, ліцензування та компенсації. Він забезпечує правову захищеність виконавців від свавілля як держави, так і користувачів. Верховенство права гарантує застосування міжнародних договорів відповідно до Конституції та створює умови для правової стабільності. Ця засада виступає мостом між міжнародними стандартами й національним правопорядком. Її дотримання є критерієм зрілості системи охорони інтелектуальної [11].

Принцип пропорційності урівноважує права виконавців і публічний інтерес суспільства. Він передбачає, що захист інтелектуальної власності не може перешкоджати свободі творчості, наукового пошуку та інформаційному обміну. Цей принцип походить із європейської правової традиції та має значення як для судового тлумачення, так і для нормотворчої діяльності. Його реалізація проявляється у врівноваженні правових наслідків: обмеження прав можливе лише настільки, наскільки це необхідно для суспільного інтересу. У сфері виконавських прав принцип пропорційності регулює співвідношення винагороди, строків охорони та умов використання виконань. Таким чином, пропорційність виступає основою динамічного правового балансу [12;13].

Принцип поваги до моральних прав виконавця, що закріплює духовну сторону творчої діяльності. Цей принцип зобов'язує визнавати авторство, недопустимість спотворення виконання та захист честі виконавця. Його реалізація має не лише юридичне, а й етичне значення, адже відображає гуманістичний зміст права інтелектуальної власності. Моральні права виконавців є безстроковими та невідчужуваними, що підкреслює їхню приналежність до особистісних благ. Повага до творчої індивідуальності є фундаментом довіри між суспільством і культурною сферою. Визнання цього принципу забезпечує розвиток культури як частини духовної безпеки держави [14; 15; 16].

Висновки: Охорона прав виконавців на результати творчої діяльності є проявом природного права людини на інтелектуальну власність. Це право впливає з невід'ємної гідності особистості, яка реалізується через творчу працю. Його недоторканність становить моральну та юридичну основу системи інтелектуальної безпеки держави. У сучасному світі така охорона гарантує не лише приватні інтереси митців, а й захист культурного потенціалу суспільства. Засади охорони прав виконавців ґрунтуються на поєднанні природно-правової і соціально-функціональної концепцій. Це означає, що захист творчого результату є водночас особистим правом і суспільним обов'язком сприяти духовному розвитку нації. Баланс приватного й публічного інтересів у сфері інтелектуальної власності відображає необхідність гармонізації свободи творчості та культурної доступності.

Міжнародні та європейські стандарти визначають багаторівневу систему правового регулювання охорони прав виконавців. Вона поєднує міжнародні конвенції (Римську, Женевську, TRIPS, WPPT), директиви ЄС і національні закони України. Така структура гарантує узгодженість норм, стабільність правового поля та відповідність українського законодавства європейським цінностям. Європейська модель підкреслює необхідність забезпечення культурної єдності через вільний рух творчих продуктів.

Принцип верховенства права забезпечує правову визначеність і передбачуваність охорони прав виконавців. Він створює умови для стабільності нормативної системи та запобігає свавіллям під час реалізації творчих прав. Застосування цього принципу вимагає суворого дотримання процедур ліцензування, фіксації та компенсації. Верховенство права також гарантує пріоритет міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності над внутрішніми актами. Сучасна система охорони прав виконавців спирається на принципи пропорційності та поваги до моральних прав. Пропорційність гарантує баланс між економічною вигодою правовласників і суспільним інтересом до культурного розвитку. Повага до моральних прав виконавця забезпечує етичну основу права інтелектуальної власності та охороняє духовну цінність творчості.

Список використаних джерел:

1. Paris Convention for the Protection of Industrial Property. (1883, March 20). As revised at Brussels (1900), Washington (1911), The Hague (1925), London (1934), Lisbon (1958), and Stockholm (1967), and amended (1979). World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/>
2. International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (Rome Convention). (1961, October 26). World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/>
3. WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT). (1996, December 20). World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/>
4. Beijing Treaty on Audiovisual Performances. (2012, June 24). World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/beijing/>
5. Xalabarder, R. The principle of appropriate and proportionate remuneration of authors and performers within EU law. InDret. 2020. 4. URL: <https://indret.com/wp-content/uploads/2020/10/1591.pdf>
6. Teunissen, P. "Intellectual Property, Injunctions, and Proportionality: Towards an Effective and Balanced IP Enforcement Framework." GRUR International. 2025. 74 (9), 805-817. URL: <https://academic.oup.com/grurint/article/74/9/805/8173678>

7. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). (1994, April 15). Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization. World Trade
8. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. *Верховна Рада України*. 2024. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>
9. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. European Union. 2001. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX%3A32001L0029%3Aen%3AHTML>
10. Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property. European Union. 2006. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rental-lending-and-certain-other-rights-related-to-copyright-in-the-field-of-intellectual-property.html>
11. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року. *Законодавство України*. 2024. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
12. Михайлюк, Г. О. Принцип пропорційності у праві інтелектуальної власності ЄС. *Науковий вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. Серія «Право». 2018. № 4, с. 65-76. URL: nrplaw.ukma.edu.ua+1
13. Ohly, A. (2009). Three Principles of European IP Enforcement Law: Effectiveness, Proportionality, Dissuasiveness. *Technology and Competition. Contributions in Honour of Hanns Ullrich*, pp. 257-274
14. Lee, B. A. (2011). Making Sense of “Moral Rights” in Intellectual Property. *Temple Law Review*, 84(1). P. 1–52. URL: https://www.templelawreview.org/lawreview/assets/uploads/2012/02/84.1_Lee.pdf
15. Rajan, M. T. S. (1998). Performers and Their Moral Rights in the WPPT. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 30(2). 195–214. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1689&context=caselrev>
16. LaFrance M. (2017). Are We Serious About Performers’ Rights? UNLV William S. Boyd School of Law Faculty Publications. URL: <https://scholars.law.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2204&context=facpub>

